

Toekenning Ina Dammanprijs 2010 aan dr. H.T.M. van Vliet

‘Mijn eerste roman vertegenwoordigt een literair-historisch probleem, zo ingewikkeld, dat, naar het schijnt, alleen Nol Gregoor er de weg in weet.’ Dit schreef Simon Vestdijk in 1955 in *Het Vaderland*. Op zijn bekende ironische toon veronderstelde Vestdijk dat wat zijn romandebuut betreft, men bijna ‘moet werken met exact wetenschappelijke formules als “zijn eerste roman is niet de eerste” en “zijn eerste roman is nooit gedrukt, en toch weer wél gedrukt, en het tweede deel ervan werd niet de eerste, maar de tweede, en toch ook weer wél de eerste, omdat hij eerder gedrukt werd dan de eerste”’. Een groot raadsel dus!

Na Nol Gregoor zijn anderen, waaronder twee biografen in dit literair-historisch probleem gedoken en zij hebben het gemankeerde romandebuut van *Kind tussen vier vrouwen* en de gevolgen daarvan uitvoerig beschreven. Laatstelijk heeft Maarten ’t Hart in 2001 zich in ferme bewoordingen erover uitgesproken en hij liet zich kritisch uit over de rol van Du Perron en Ter Braak. ‘t Hart spreekt over ‘het vermorzelde kind’ en ‘het meest verbijsterende debuut in de Nederlandse literatuur’. De literair-historische kwestie intrigeert auteurs kennelijk, maar dat betekent ook dat al veel bekend is.

Waarom dan toch de Ina Dammanprijs 2010 toegekend aan H.T.M. van Vliet, de tekstediteur van de nieuwe editie van *KV*? Allereerst omdat de jury onder de indruk is van de grote toewijding waarmee de editie tot stand is gebracht.

Bovendien hebben wij laten meewegen dat de prijs dit jaar enigszins van karakter is gewijzigd: er waren geen inzendingen, wel lag er de voordracht vanuit het bestuur om de onderscheiding toe te kennen aan de nieuwe editie van *KV*. Bij de toekenning heeft de jury dan ook overwogen dat niet alleen een belangwekkende publicatie, maar tevens de persoon wordt geëerd die voor de literaire nalatenschap van Vestdijk veel heeft betekend: immers, de heer Van Vliet heeft niet alleen monnikenwerk verricht bij de bezorging van het oerboek van Vestdijk, hij was ook betrokken bij de editie van *Nagelaten Gedichten* en bij de bezorging van het nagelaten romanfragment *De Aeolusharp*.

De vraag die wij onszelf voorts stelden, was of de nieuwe editie ook een meerwaarde biedt bij wat al bekend was uit andere publicaties over *KV*?

Wij zijn ervan overtuigd dat de nu herspelde en geannoteerde editie van *KV* zonder meer een aanwinst is. Natuurlijk voor de Vestdijk liefhebber, dat spreekt vanzelf, maar zeker ook –zoals Vestdijk terecht zelf opmerkt- ‘voor ieder die belangstelt in de kinderziel’, en ‘voor ieder, die zich zijn eigen jeugd nog herinnert als die wonderlijke periode, die voor altijd verloren is geraakt’.

De waarde van deze editie ligt vooral in het inzichtelijk maken van de totstandkoming van de romantekst, in het bijzonder aan de hand van de schema’s die Vestdijk daarvoor opstelde en in het achterhalen van de bronnen die hij gebruikte.

Voorts is de tekst zelf –die zich afspeelt in een context die 100 jaar achter ons ligt- door de gedetailleerde Aantekeningen en het Register van personen voor de lezer veel toegankelijker gemaakt.

Zo achterhaalt Van Vliet bronnen die afkomstig zijn uit de *Nieuwe Harlinger Courant*, uit jeugdlectuur die de kleine Simon las; kinderversjes en –liedjes uit zijn jeugd zijn volledig in de Aantekeningen opgenomen, soms zelfs het Engelse origineel ervan, omdat die tekst begrijpelijker is dan de slechte Nederlandse vertaling ervan! Slechts in een enkel geval kon de speurder Van Vliet iets niet achterhalen. Sommige aantekeningen zijn bovendien verrijkt met –in de Vestdijkkring nog niet bekende- illustraties.

In de nu verschenen editie is een encyclopedisch Register opgenomen met alle namen van historische personen die in de roman en in de Aantekeningen voorkomen. In dit geheel van Aantekeningen en Register toont Van Vliet ons het gelijk van Vestdijk dat *KV* een ‘groot ideëel gehalte’ herbergt, dat de ‘kroniekstijl’ verre overtreft. Het maakt voor de lezer inzichtelijk en invoelbaar welk ‘een vroegrijp en begaafd kind’ Anton wel niet was. Tevens illustreert Van Vliet hiermee de ‘grondidee’ van de roman *KV*: deze grondidee verwoordde Vestdijk zelf in de prospectus die hij al opmaakte voor de verschijning van zijn romandebuut. In deze prospectus sprak Vestdijk over een ‘ontgoocheling door al het wereldsche beleven’. En over het desalniettemin ‘trouw blijven aan het ideaalbeeld: het “*Halte heilig deine höchste Hoffnung*” van Nietzsche’.

De literair-historische omstandigheden die ertoe hebben geleid dat de roman niet werd gepubliceerd mogen dan wel bekend zijn, Van Vliet heeft ze nog eens helder, chronologisch en volledig beschreven.

Veel waardering hebben wij voor de manier waarop Van Vliet de feiten voor zich zelf laat spreken. In een strakke chronologie en effectieve stijl schetst Van Vliet een goed beeld van de gebeurtenissen. Een beeld waarin voor de lezer tastbaar wordt hoezeer Vestdijk daar in het ouderlijke huis in Den Haag in een ambigue en onzekere situatie verkeerde: zich als arts vestigen en zich van inkomsten verzekeren of zijn hart volgen en schrijver worden met een financieel ongewisse toekomst. De spanningen en emoties moeten daarbij hoog, heel hoog zijn opgelopen.

De nu verschenen editie bevat ook nog ‘een bonus’. Het essay van Sjoerd van Faassen over de omwerking van *KV* naar *Terug tot Ina Damman* verdient deze eervolle vermelding. Het toont de lezer een onvermoede veerkracht waarover Vestdijk kennelijk beschikte na de afwijzing van zijn roman. Ondanks zijn inzinking, bleek Vestdijk al onmiddellijk het idee op te vatten van ‘een serie kortere romans’ op basis van *KV*. Het essay van Van Faassen bevat een aansporing om verder onderzoek te verrichten naar de verschillen tussen het oorspronkelijke manuscript en de kortere Anton Wachter-romans. Wij zouden dit onderzoek toejuichen, al is het alleen maar om vast te kunnen stellen of Maarten ’t Hart een te boude uitspraak deed toen hij schreef: ‘Proustiaans is *Kind tussen vier vrouwen* nauwelijks’. Hier tegenover staat de bevinding van ondermeer Paul van het Veer die juist een verschuiving van Proust naar Freud meent waar te nemen in de latere Anton Wachter-romans t.o.v. *KV*. Ook een conclusie van de winnaar van de Ina Dammanprijs in 2002, Philippe Saba, geeft te denken: anders dan Vestdijk deed voorkomen, heeft volgens Saba ‘zijn proustianisme iets van een bevlieging, terwijl Freud, van wie hij zich naar eigen zeggen had afgewend, een constante invloed heeft uitgeoefend’.

We hopen dat het bestuur van de Vestdijkkring en alle ‘Vestdijkgetrouwen’ de aansporing van Van Faassen ter harte zullen nemen. Deze fraaie editie die ons door de winnaar van de Ina Dammanprijs 2010, de heer Van Vliet is bezorgd, vormt daartoe een extra aansporing.